Prvi muslimani

Prva osoba koju je Poslanik, s.a.v.a.s., obavijestio o tome da mu stiže Objava i prva koja je posvjedočila njegovo poslanstvo bila je Muhammedova, s.a.v.a.s., žena Hatidža. Što se, pak, prvog muškarca koji je prihvatio islam tiče, postoje određene nedoumice oko toga da li je to bio Ali ibn Ebu Talib, Zejd ibn Haris, Poslanikov, s.a.v.a.s., oslobođeni rob i posinak, ili Ebu Bekr.

Ali ibn Ebu Talib

Kad je Muhammedu, s.a.v.a.s., počela stizati objava Ali je imao jedanaest godina i živio je u Poslanikovoj kući. Ibn Ishak navodi da je jedna od naročitih Božijih blagodati ukazanih Aliju i to što je odrastao i odgajao se u Muhammedovom, s.a.v.a.s., domu. Naime, Kurejšije bijaše pogodila suša i nerodna godina, a cijene robe su izuzetno porasle, te se Ebu Talib, Poslanikov, s.a.v.a.s., amidža koji je imao brojnu porodicu, našao u nezavidnoj situaciji. Muhammed, s.a.v.a.s., predložio je tad svom drugom amidži Abbasu ibn Abdul Mutalibu da odu kod Ebu Taliba i ponude mu da uzmu k sebi po jednog njegovog sina i tako mu olakšaju situaciju u kojoj se našao. Kada je Ebu Talib saslušao njihov prijedlog, rekao je: „Meni ostavite mog sina Akila, a vi možete uzeti kojeg hoćete.“ Tako je Ali odrastao u Muhammedovoj, s.a.v.a.s., kući, bio je ondje i kad je Objava počela stizati, te je uzvjerovao i potvrdio istinitost njegovog poslanstva.

Postoje predaje koje kažu da je početkom Objave Poslanik, s.a.v.a.s., odlazio u doline i procijepe među brdima u okolini Mekke, a Ali bi, krijući to od svog oca Ebu Taliba, odlazio s njim, pa su ondje zajedno obavljali namaz, a navečer bi se vraćali u Mekku. Namaz odnosno molitva prvi je objavljeni islamski propis, i njih dvojica, krijući to od ljudi, revnosno su ga izvršavali. Ebu Talib jednom ih je zatekao kako klanjaju, pa je upitao Muhammeda, s.a.v.a.s., o kakvoj se to novoj vjeri radi? Poslanik, s.a.v.a.s., mu je odgovorio: “Ovo je vjera Allahova, Njegovih meleka i Njegovih poslanika, vjera moga oca Ibrahima, a ti si najdostojniji da budeš pozvan u nju i najdostojniji da je prihvatiš i pomogneš me u njoj.“ Ebu Talib je odgovorio: „O sine moga brata, ja ne mogu napustiti vjeru svojih predaka, ali dok sam živ neću dopustiti da ti se desi nešto loše.”

Budući, dakle, da je Ali odrastao u Poslanikovom, s.a.v.a.s., domu, prirodno je da je on prvi prihvatio islam. Ali je Poslaniku, s.a.v.a.s., bio poput sina, i logičan slijed okolnosti je da on postane prvi vjernik. Da je on odbio povjerovati u poslanstvo i da je zakrenuo glavu od nove vjere, Kurejšijama to sigurno ne bi promaklo i znali bi to iskoristiti. Stoga, i da ne postoje vjerodostojne predaje koje govore o tome da je Ali prvi musliman, ne bi bilo nimalo teško zaključiti da je bilo upravo tako.

Zejd ibn Harisa

Kako tvrdi Muhammed ibn Ishak (Ibn Hišam, sv. 1, str. 264), Zejd ibn Harisa Kelbi drugi je muškarac koji je prihvatio islam. Zejd ibn Harisa bio je Muhammedov, s.a.v.a.s., oslobođenik odnosno rob kome je on darovao slobodu, nakon čega ga je Muhammed, s.a.v.a.s., uzeo za svog posinka. Ovdje ćemo prenijeti priču o Zejdovom padu u ropstvo, oslobađanju i postajanju Poslanikovim, s.a.v.a.s., posinkom u skladu sa onim što o tome govori Ibn Hišam i što se sreće u Tabeqatu Ibn Sa'da (sv. 3, pogl. 1, str. 27–28).

Zejd je potjecao iz velikog sjevernjačkog plemena Kelb, a njegova majka Suada bila je iz uglednog roda Benu Mean iz plemena Tajj. Jednom prilikom kad ga je majka povela u posjetu njenima, na Benu Mean navalili su ljudi iz plemena Benu Kajn ib Džesr, oteli su dječaka i prodali ga na trgovištu u Hubaši (prema Ibn Hišamu) ili Ukazu (kako navodi Ibn Sa'd). Hatidžin bratić Hakim kupio ga je za četiristo dirhema i poklonio ga je svojoj tetki. Prema Ibn Hišamu, pak, Hakim ibn Hizam kupio je nekoliko robova, doveo ih je u Mekku i ponudio Hatidži da odabere jednoga za sebe. Hatidži se najviše dopao upravo Zejd i ona je uzela njega. Kad se udala za

Muhammeda, s.a.v.a.s., Hatidža je Zejda poklonila njemu.

Pleme Kelb naposljetku je saznalo za Zejdovu sudbinu, te su vijest odmah prenijeli njegovom ocu Harisi. Harisa se bez oklijevanja sa svojim bratom Šerahilom zaputio u Mekku, namjeravajući otkupiti svog sina. Zatražili su od Muhammeda, s.a.v.a.s., da im dopusti otkup po cijeni koju on odredi. Poslanik, s.a.v.a.s., ponudio je, međutim, Zejdu da sam odabere da li će ostati s njim ili će se vratiti svojoj porodici i svome plemenu. Zejd je bio zadivljen Poslanikovom, s.a.v.a.s., ličnošću i karakterom, te je odlučio ostati uz njega. Muhammed, s.a.v.a.s., tad ga je odmah oslobodio ropstva, pa ih je sve odveo pred Ka'bu, gdje je stojeći u Hidžru objavio da je Zejd od tog trenutka njegov sin i da su oni naslijednici jedan drugoga. Vidjevši to, Zejdov otac i rođaci morali su biti zadovoljni, te su se vratili svome plemenu. Otad je Zejd među Kurejšijama bio poznat kao Zejd ibn Muhammed. Kad je, međutim, objavljeno: “Allah nijednom čovjeku dva srca u njedrima njegovim nije dao, a ni žene vaše, od kojih se ziharom rastavljate, materama vašim nije učinio, niti je posinke vaše sinovima vašim učinio. To su samo vaše riječi, iz vaših usta, a Allah istinu govori i na pravi put izvodi. Zovite ih po očevima njihovim, to je kod Allaha ispravnije.” (al-Ahzab, 4-5), Zejda su opet počeli zvati Zejd ibn Harisa.

Zejd je, dakle, također odrastao u Poslanikovoj, s.a.v.a.s., porodici, neko vrijeme je čak uživao i status Muhammedovog, s.a.v.a.s., posinka, te je on odmah nakon Hatidže i Alija prihvatio islam.

Ebu Bekr ibn Ebu Kuhafa

Ebu Bekr bio je Kurejšija iz roda Benu Tejm. Ime mu je bilo Abdullah, a njegov otac zvao se Osman. Ebu Bekr bio je poznat i po nadimku Siddik, što znači iskreni. Važio je za blagog i prijatnog čovjeka, pa je bio omiljen u društvu. Bio je dobro upućen u rodoslov Kurejšija i znao je sve svijetle, ali i loše trenutke iz prošlosti svog plemena (Taberi, str. 1128). Važio je i za prilično uspješnog trgovca, te je u trenutku kad je prihvatio islam posjedovao kapital od četrdeset hiljada dirhema i taj imetak utrošio je u svrhu snaženja islama, tako da mu u vrijeme Hidžre nije preostalo više od pet hiljada dirhema (Tabeqat, pogl. 1, str. 122).

U mnogim vrelima Ebu Bekr spominje se kao prvi musliman, što nikako ne treba posmatrati kao nešto što bi bilo oprečno činjenici da je Ali ibn Ebu Talib prvi prihvatio islam. Naime,

Hatidža, Ali i Zejd bili su članovi Poslanikove, s.a.v.a.s., porodice, doj je Ebu Bekr prva osoba van kruga Poslanikove, s.a.v.a.s., obitelji koja je prihvatila islam. Iako, kod Taberija srećemo predaju shodno kojoj su nekolicina ljudi prihvatili islam prije Ebu Bekra (Taberi, sv. 1, str. 1127), ali ovu predaju ne možemo uzeti kao valjan argument budući da se u njoj ne spominju imena tih osoba.

Tajno i javno pozivanje u islam

Shodno predajama (recimo kod Taberija, str. 1174), Poslanik, s.a.v.a.s., prve tri godine pozivao je u islam tajno, sve dok nije objavljen ajet: “Ti javno ispovijedaj ono što ti se objavljuje i mnogobožaca se okani” (al-Hidžr, 94), a potom i: “I opominji rodbinu svoju najbližu”(aš-Šu'ara, 214), otkad počinje javno pozivati u islam. Tokom tri godine tajnog pozivanja određeni broj ljudi prihvatili su islam, neki izravno posredstvom Poslanika, s.a.v.a.s., a neki, kako nam predaje govore, kroz druženje sa Ebu Bekrom.

Ibn Ishak prenosi (Ibn Hišam, sv. 1, str. 267-269) da su Osman ibn Affan, Zubejr ibn Avvam, Abdurrahman ibn Avf, Sa'd ibn Ebu Vekkas i Talha ibn Abdullah prihvatili islam posredstvom Ebu Bekra. Međutim, pitanje je da li je to zaista tačno. Jer, Taberi (str. 1168) kaže je Ebu Bekr pozivao u islam ljude s kojima se družio i u koje je imao povjerenja. Ebu Bekr je bio dvije godine mlađi od Muhammeda, s.a.v.a.s., i u to vrijeme bilo mu je, dakle, nekih 38 godina. Kako Ibn Sa'd navodi u Tabeqatu (sv. 3, str. 71, 91, 159), Talhi je kad je prihvatio islam bilo 18, Zubejru 16, a Sa'du ibn Ebu Vekkasu 17 godina. Čini nam se malo vjerovatnim da se čovjek u Ebu Bekrovim godinama družio sa momčićima njihovih godina, i to tako intenzivno da je imao povjerenja pozvati ih u novu vjeru. Dakle, pitanje je da li su, tako mladi, ova trojica prihvatili islam kroz druženje sa Ebu Bekrom.

Nakon Poslanikove, s.a.v.a.s., smrti ova trojica ashaba uživali su veliki ugled, a Omer ih je postavio u vijeće za izbor halife te ih je imenovao svojim namjesnicima. Ugled koji su uživali naveo je rane historičare islama na zaključak da su oni morali biti od onih koji su među prvima prihvatili islam te da je pažnja koju im je Omer ukazivao potjecala odatle. Nema sumnje da njih trojica jesu prihvatili islam kao veoma mladi, ali pitanje je da li to znači da spadaju i među najranije muslimane. Postoje predaje koje govore o cijeloj skupini muslimana koji su prihvatili novu vjeru prije njih trojice. U svakom slučaju, valja znati da su potomci ashaba bili ponosni na činjenicu da su njihovi preci bili prvi muslimani, pa su nerijetko znali i izmišljati predaje o tome kako je upravo njihov predak bio jedan od prvih koji su prihvatili islam. Poznato je, recimo, da

su potomci Sa'da ibn Ebu Vekkasa tvrdili da je on bio treća osoba koja je prihvatila islam. Mnogi su se pozivali na svoje prvenstvo u islamu, i već nakon Poslanikove, s.a.v.a.s., smrti bilo je teško razlučiti kada je ustvari ko primio islam, te je to navelo i Omera da za svog hilafeta odustane od vrednovanja muslimana po vremenu njihovih prelazaka na islam, pa je kao osnovni kriterij uzeo učešće u bici na Bedru.

Omladina, siromašni i ugroženi

Muhammed ibn Sa'd prenosi od Zuhrija (Tabeqat, sv. 1, str. 133) predaju u kojoj se kaže da su prvi muslimani uglavnom bili siromašni, ugroženi i mladi ljudi. I druge predaje, a i samo poznavanje životopisa prvih muslimana to potvrđuju. U Ansabul-Ašraf (str. 229) srećemo predaju u kojoj se kaže da su prvaci Kurejšija jednom prilikom došli kod Ebu Taliba i rekli mu: “O Ebu Talibe, dolazili smo ti već nekoliko puta da ti se požalimo na tvog bratića i zatražimo da prestane zavoditi našu djecu, mlade, robove i sluge...” U Ibn Sa'dovom Tabeqatu (str. 142) kaže se da kad je poslanik došao u Taif pozivati ljude u islam, stanovnici Taifa uplašili su se da će on privući k sebi njihovu omladinu. U Ansabul-Ašrafu (str. 128) čitamo da je neki Huzelija razgovarao s Ebu Džehlom o Muhammedu, s.a.v.a.s., pa je upitao: “Zašto ga ne protjerate?”, a Ebu Džehl mu je odgovorio: “Ako bismo ga protjerali, tako je slatkorječiv da bi ga naša omladina slijedila.”

Pogledamo li ko su bili prvi muslimani, zapazit ćemo da su većina njih u vrijeme kad su prihvatali islam bili mlađi od trideset godina. Talha je, naprimjer, poginuo 36. godine po Hidžri i tada mu je bilo šezdeset godina, što znači da kad je u Mekki primio islam nipošto nije mogao imati više od trideset godina. Mus'ab ibn Umejr važio je za pristalog mladića koji se volio lijepo oblačiti, a poginuo je u bici na Uhudu kad mu je bilo četrdeset godina, što znači da kad je u Mekki primio islam nije mogao imati više od trideset godina. Kada je 36. godine po Hidžri ubijen, Osman ibn Affan imao je prema nekim predajama osamdeset i tri, a prema drugim sedamdeset i pet godina. Dakle, u vrijeme kad je prihvatio islam bilo mu je trideset i četiri do trideset i sedam godina. Erkam ibn Ebul Erkam, Mahzumija koji je svoju kuću stavio na raspolaganje Poslaniku, s.a.v.a.s., umro je 55. hidžretske godine u dobi od osamdeset i nekoliko godina, što znači da mu je bilo manje od trideset kad je prihvatio islam.

Pogledamo li, dakle, kojih godina su bili prvi muslimani među Kurejšijama, zaključujemo da su Ebu Bekr, a nakon njega vjerovatno Osman, bili najstariji među muslimanima, a Ebu Bekru je,

kako smo već kazali, bilo 38 godina kad je prihvatio islam. Prirodno je da su ljudi u srednjim godinama bili odaniji tradiciji i da im je bilo mnogo teže okrenuti leđa vjeri svojih predaka, vjeri u kojoj su i sami proživjeli dobar dio života. Za razliku od njih, mladi su puno lakše mogli raskinuti sa tradicijom, bili su skloniji promjenama i prihvatanju novih nazora. Uostalom, kod svih društvenih, kulturnih, političkih ili vjerskih revolucija primjetan je takav trend.

Slabi i potlačeni

Slabi i potlačeni posebna su kategorija onih koji su prihvatali islam. U ovu skupinu podrazumijevamo prvenstveno robove i oslobođene robove koji su opet stajali u specifičnom odnosu spram svojih bivših vlasnika. Ovdje, također, treba ubrojati i one koji su se iz različitih razloga odvojili od svojih plemena i našli se u Mekki, pa su, kako bi osigurali sebi opskrbu i kakav-takav podnošljiv status, bili primorani uzeti nekog od uglednika iz Mekke za svog skrbnika. Njih se također nije moglo smatrati punopravnim građanima Mekke i predstavljali su jedan od najnižih društvenih slojeva.

Upravo pripadnici tih slabih i ugroženih društvenih grupa činili su dobar dio prvih muslimana. Termin musteza'fin odnosno slabi za njih su koristili same Kurejšije iz Mekke. Ibn Sa'd (str. 123 i 177) prenosi od Jezida ibn Rumana: „Ammar ibn Jasir bio je jedan od musteza'fina koji je u Mekki bio izložen patnji... Musteza'fini su bili oni koji u Mekki nisu imali svog roda niti bližnjih, pa nisu imali nikakve moći niti snage.“ U Ansabul-Ašrafu (str. 163) nailazimo da je Omer rekao: “Učinio sam Ammara namjesnikom u Kufi u skladu s onim što je rekao Svevišnji Allah: ‘A mi hoćemo da one koji su na Zemlji tlačeni milošću obaspemo i da ih vođama i nasljednicima učinimo.’” (al-Qasas, 5)

Tumačeći 25. ajet sure Hadždž, Taberi (sv. 17) od Ebul Alije prenosi da su Kurejšije rekli Poslaniku, s.a.v.a.s.: “Tebe slijede samo robovi ili oslobođenici pod skrbi nekih rodova...” On navodi još jednu predaju u kojoj se kaže da su se Kurejšije ovako obratili Muhammedu, s.a.v.a.s.: “O Muhammede, sa tobom druguju i sastaju se samo oni bez ičega, siromasi i slabi.” U Ansabul-Ašrafu nalazimo predaju iz koje vidimo da su Kurejšije između sebe govorili: “Pogledajte samo te niske ljude! Zar su baš oni ti na koje se Bog između svih nas smilovao?!”

Spomenut ćemo u nastavku imena nekih od tih prvih muslimana koji su potjecali iz najugroženijih društvenih slojeva i reći ćemo ponešto o svakom od njih, budući da većina njih

predstavljaju iznimno značajna imena u historiji islama.

Ammar ibn Jasir

Ammar ibn Jasir porijeklom je iz plemena 'Ans sa juga Arabijskog poluostrva. Njegov otac Jasir došao je iz Jemena u Mekku i nastanio se ondje. Budući da u Mekki nije imao rodbine, bio je prisiljen staviti se pod zaštitu Mahzumije Ebu Huzejfe ibn al-Mugire. Ebu Huzejfa vjenčao je za nj Sumeju, jednu od svojih robinja, i iz tog braka rođen je Ammar. Shodno tadašnjim propisima među Kurejšijama, Ammar je kao dijete Ebu Huzejfine robinje i sam trebao pripadati Ebu Huzejfi, ali ga je ovaj oslobodio i postavio se kao njegov skrbnik. Sumeja se nakon Jasira udala za Azraka, koji je također bio rob, grčkog porijekla, te su i sva djeca iz njihovog braka bili robovi.

Erkamova kuća bila je u to vrijeme pravo središte za propagiranje islama, te je i Ammar dolazio onamo sa Suhejbom i obojica su prihvatili islam. Na islam su prešli i Ammarov otac Jasir, majka Sumeja i brat Abdullah. Mahzumije, vlasnici i skrbnici Ammarove porodice, počeli su ih izlagati mukama i zlopaćenju. Naročito su Ammara uzeli za metu njihove netrpeljivosti, te su ga žestoko mučili tjerajući ga da obnažen leži na vrelom pustinjskom pijesku (Ibn Hišam, sv. 1, str. 342). Mahzumija Ebu Džehl svojom je rukom ubio Ammarovu majku Sumeju, za koju se inače smatra da je prvi šehid u islamu (Ansabul-Ašraf, sv. 1, str. 158). Ammara su toliko mučili i zlopatili da on više nije mogao izdržati, pa se izvrgnut patnjama odrekao Poslanika, s.a.v.a.s., i izrekao pohvalu kurejšijskim božanstvima. Kasnije je tužan otišao Poslaniku, s.a.v.a.s., i ispričao mu šta se desilo. „A šta je bilo u tvom srcu dok si to izgovarao?“, upitao ga je Muhammed, s.a.v.a.s., pa je Ammar odgovorio: „Srce mi je ostalo čvrsto u vjeri.“ Poslanik, s.a.v.a.s., na to mu je rekao: „Onda ako te opet budu mučili ti samo kaži ono što zatraže od tebe.“ (Ansabul-Ašraf, sv. 1, str. 159). Ammar je kasnije važio za jednog od najčasnijih muslimana, Omer ga je neko vrijeme postavio na mjesto namjesnika u Kufi, ali je kasnije za Osmanovog halifata pao u nemilost. Za Alijevog halifata bio je jedan od njegovih najprisnijih prijatelja i poginuo je boreći se uz njega u bici na Sifinu.

Habbab ibn al-Aratt

Habbab je prihvatio islam i prije nego što je Poslanik, s.a.v.a.s., počeo u Erkamovoj kući propovijedati vjeru, i bio je jedan od najranijih muslimana (Ansabul-Ašraf, sv. 1, str. 159). Bio je

jedan od siromašnih vjernika, jedan od mustaze'fina, i mušrici su ga izlagali svakojakim mukama ne bi li se odrekao islama (Tabeqat, sv. 2, str. 116). Neki kažu da je Habbab bio šesta osoba koja je prihvatila islam.

Habbab je bio porijeklom iz Iraka, iz kraja poznatog kao Kesker. Bilo je to prostrano i bogato područje koje je, prema nekima, obuhvatalo i sam grad Basru. Habbabov otac nekom prilikom je zarobljen te je doveden u Mekku kao rob. Njegova vlasnica postala je jedna mekanska žena – Ummi Enmar, kćerka Sibaa Huzaija. Poznato je da Habbabov otac nije baš najbolje govorio arapski jezik, što znači da je bio ili jedan od iračkih Aramejaca ili možda Iranac, budući da je područje Keskera tad bilo pod perzijskom vlašću. Njegovi potomci htjeli su ga kasnije predstaviti kao čistokrvnog Arapa, te su tvrdili da je bio porijeklom iz roda Benu Sa'd ibn Zejdu Minat ibn Temim, što, svakako, nije istina.

Umi Enmar, vlasnica njegovog oca, poklonila je Habbabu slobodu. Habab je žustro prihvatio novu vjeru koja je ljude vrednovala isključivo po njihovoj bogobojaznosti, ali budući da je bio oslobođenik i pripadao najnižem društvenom sloju, njegovo prihvatanje islama dobijelo mu je mnogo problema. Bio je izložen progonima i mučenjima, ali se uprkos tome nikad, čak ni formalno, nije odrekao islama. Inače, izučio je kovački zanat i tako je zarađivao za život. Poznat je kao jedan od prisnih Alijevih drugova za njegovog halifata. Umro je u Kufi 37. godine po Hidžri u dobi od sedamdeset i tri godine.

Suhejb ibn Sinan

Suhejbov život po mnogo čemu je sličan Habbabovom. Bio je rob porijeklom iz Bizanta, i poznato je da arapski jezik nikada nije govorio savršeno dobro. Njegovi potomci, međutim, pokušali su mu pripisati arapsko porijeklo te su govorili kako je on porijeklom iz plemena Nemir ibn Qasat i da je njegov otac Sinan bio namještenik perzijskog vladara u Iraku. Navodno su Bizantinci nekom prilikom upali u taj kraj i oteli Suhejba, koji je tako odrastao u Bizantu i zaboravio arapski jezik. Onda ga je kupio neki čovjek iz plemena Kelb i doveo ga u Mekku, gdje ga je kupio Abdullah ibn Džudan Tejmi, jedan od najimućnijih ljudi u Mekki. Ibn Džudan učinio ga je praktično članom svoje porodive, sve dok Suhejb odmah početkom Objave nije prihvatio islam.

Nije teško dokazati da ova priča nema previše veze sa istinom. Uostalom, i sam Abdullah ibn

Džudan umro je barem deset godina prije prve objave Poslaniku, s.a.v.a.s. (Ansabul-Ašraf, str. 180), dok je Suhejb, kako vidimo iz predaja, umro 38. godine nakon Hidžre u dobi od sedamdeset godina. Dakle, u vrijeme Hidžre bilo mu je trideset i dvije, a kad je Objava počela imao je nekih devetnaest godina. Proizilazi, dakle, da mu je u vrijeme smrti Abdullaha ibn Džudana moglo biti nekih šest godina. Nevjerovatno je, dakle, da se u tih šest godina njegovog života moglo izdešavati sve ono što navode njegovi potomci, a njegov loš arapski tad se teško može objasniti, jer dijete koje sa šest godina dolazi među jedan narod sigurno će odrastajući u toj sredini savršeno dobro usvojiti i njihov jezik, naročito uzmemo li da mu je taj jezik, navodno, svakako maternji. I druga verzija koju su zagovarali njegovi potomci želeći dokazati navodno Suhejbovo arapsko porijeklo čini se još manje vjerodostojnom. Naime, tvrdili su kako je Suhejb pobjegao od Bizantinaca i sam došao u Mekku, gdje se stavio pod zaštitu Abdullaha ibn Džudana. Da bi se u to moglo povjerovati valja pretpostaviti da je Suhejb u vrijeme svog bijega od Bizantinaca bio barem momčić, a vidjeli smo da činjenice pokazuju da je već kao šestogodišnji dječak boravio u Mekki. Hasan Basri bilježi da je Poslanik, s.a.v.a.s., rekao: "Suhejb je prvak Grka (u islamu)", iz čega je jasno da je porijeklom bio Grk. Inače, opisuje ga se kao čovjeka "crvene puti", što je samo dokaz više njegovog nearapskog porijekla. I samo ime Suhejb asocira na njegovu put. Inače, prihvatio je islam u Erkamovoj kući zajedno sa Ammarom ibn Jasirom. Zna se da je prilikom Hidžre ostavio sav svoj teško stečeni imetak u Mekki i u Medinu došao bez igdje ičega. Omer je oporučio da nakon njegove smrti, dok šesteročlano vijeće bude biralo novog halifu, Suhejb predvodi muslimane na skupnim namazima. Napomenimo i to da za sufije Suhejb predstavlja jednu od najvažnijih ličnosti iz najranijeg perioda sufizma.

Bilal ibn Rebah

Bilal je bio sin abesinskog roba i izgleda da je i sam rođen u Abesiniji. Njegova majka Hamama također je bila robinja. Njegov vlasnik bio je Umejja ibn Hulef, prvak roda Džumah. Prihvatanjem islama Bilal se našao u nemilosti svog vlasnika, pa je Umejja tako naredio da Bilala nagog polegnu na vreo pijesak a na prsa mu navale ogroman kamen, sve ne bi li ga natjerao da se odrekne islama. Predaje kažu da je Ebu Bekr naišao dok su po ko zna koji put mučili Bilala i upitao Umejju za razlog takve okrutnosti. Umejja mu je rekao: "Ti si ga zaveo, pa je na tebi i da ga spasiš." Ebu Bekr je u zamjenu za Bilala dao Umejji svog snažnijeg i vrednijeg crnog roba, a onda je Bilalu poklonio slobodu. U nekim predajama tvrdi se da je Ebu Bekr platio

Umejji pet hiljada dirhema kao otkupninu za Bilala (Ansabul-Ašraf, str. 185-186). U bici na Bedru Bilal je, uz pomoć još nekoliko muslimana, ubio svog nekadašnjeg vlasnika Umejju ibn Hulefa Džumahija i tako mu se osvetio za mučenja kojima ga je ovaj nekad podrgavao. Bilal se zbog svog abesinskog, crnačkog porijekla nije osjećao nimalo manje vrijednim, te se prenosi da je, kad je sa svojim bratom nekom prilikom došao u prosidbu, rekao: "Ja i moj brat smo Abesinci i nekad smo bili robovi. Bili smo u zabludi, pa nas je Allah uputio. Date li nam vašu djevojku, bit ćemo zahvalni Allahu, a odbijete li nas – pa Allah je zaista najveći." (Ansabul-Ašraf, str. 189) Imam je bio jedan od trojice Poslanikovih, s.a.v.a.s., mujezina i to najpoštovaniji među njima. U njegovoj odsutnosti ezan su učili Ebu Mahzura Džumahi ili Amr ibn Ummi Mektum (Tabeqat, sv. 3, str. 167). Bilal je umro u Damasku 20. godine po Hidžri u dobi od šezdeset i nekoliko godina.

Od žena iz ove kategorije koje su zbog svog prihvatanja islama bile izvrgnute mučenjima treba prije svih spomenuti Lubejnu, robinju u vlasništvu plemena Adi, i Zunnejru, robinju plemena Adi, a prema nekima Mahzumija. Omer je prije nego što je islam prihvatio islam mučio Lubejnu, tražeći od nje da se odrekne nove vjere, dok je Ebu Džehl poznat kao mučitelj Zunnejre. Ebu Bekr je otkupio i oslobodio robinju Ummi Ubejs koja je također zbog njenog prihvatanja islama bila stavljana na muke.

Ljudi koji su prije prihvatanja islama sumnjali u valjanost idolopoklonstva

Među prvim muslimanima bilo je nekolicina onih koji su i prije pojave islama bili sumnjičavi spram idolopoklonstva i srcem nikad nisu mogli prihvatiti vjeru u kumire kao ispravan vjerski nauk. Takvi su u islamu prepoznali vjeru za kojom su tragali i zdušno su ga prihvatili.

Abdullah ibn Džahš

Abdullah ibn Džahš jedan je od četverice onih koji se spominju kao hunefaije, sljedbenici Ibrahimove, a.s., vjere, u Mekki prije islama. On nije želio učestvovati u idolopokloničkim obredima Kurejšija i odbijao je prinositi žrtve kumirima. Objavom islama postao je musliman, te je iselio sa skupinom koja je pronašla utočište u Abesiniji. I njegova žena Habiba, inače kćerka

Ebu Sufjana, prihvatila je islam. U Abesiniji je prihvatio kršćanstvo i tražio je od svojih drugova muslimana da i sami prihvate tu vjeru, govoreći: “Mi smo dosegli spoznaju, a vi je još tražite.” Umro je u Abesiniji, a njegova žena Habiba kasnije se udala za Poslanika, s.a.v.a.s.

Amr ibn Abasa

Amr ibn Abasa bio je iz roda Benu Sulejm i za sebe je tvrdio da je četvrta osoba koja je prihvatila islam. Tvrdio je kako je u vrijeme džahilijeta spoznao da ljudi slijede izopačenu vjeru, te je kad je čuo za Poslanika, s.a.v.a.s., otišao u Mekku i tajno prihvatio islam. Navodno je tad pitao Poslanika ima li još sljedbenika, a Poslanik, s.a.v.a.s., mu je odgovorio da ima još dvojicu, od kojih je jedan slobodan čovjek (Ebu Bekr), a drugi rob (Bilal). On je tad prihvatio islam i htio je ostati u Mekki, ali mu je, kako je pričao, Poslanik, s.a.v.a.s., tad rekao da ostanak u Mekki ne bi u tom trenutku bio pametan potez, te ga je posavjetovao da se vrati svom plemenu i dođe kad sazna da se islam počeo slobodno ispovijedati. Kad je čuo da su muslimani učinili Hidžru, došao je u Medinu i Poslanik, s.a.v.a.s., ga je lično uputio u propise abdesta i namaza (Tabeqat, sv. 4, str. 158–160). U vjerodostojnost ovih tvrdnji koje Ibn Sa'd prenosi od samog Amra ibn Abase može se, naravno, sumnjati, naročito uzevši u obzir da su se ljudi voljeli hvaliti kako su islam primili među prvima. Budući da Amr nije živio u Mekki, njegova priča o tajnom prihvatanju islama odmah nakon Ebu Bekra i Bilala trebala je poslužiti kao dokaz njegove odličnosti među muslimanima. Što se drugog dijela njegovih tvrdnji tiče, naime toga da ga je sam Poslanik, s.a.v.a.s., u Medini podučio abdestu i namazu, čini nam se prihvatljivim da je tako zaista i bilo.

Ebu Zerr Gifari

Ebu Zerr Gifari po svom moralu i duhovnom stupnju jedna je od najodličnijih ličnosti među prvim muslimanima. Poslanik, s.a.v.a.s., izuzetno je cijenio Ebu Zerrovu pravdoljubivost, iskrenost i moralnost, pa je jednom prilikom kazao: „Nebesa nisu rasprostrla sjenu nad nekim ko bi bio iskrenijeg jezika od Ebu Zerra.“ Pravo ime bilo mu je Džundeb ibn Džunada, iz roda Gifar plemena Mudar. Ibn Hazm navodi da je on peta osoba koja je prihvatila islam. Tvrdi se da je Ebu Zerr i prije nego je prihvatio islam vjerovao u Jedinog Boga i da se klonio idolopoklonstva. Priča o njegovom prelasku na islam veoma je dirljiva i zorno svjedoči o

njegovoj iskrenosti i moralnosti. Tu pripovijest prenosi Abdullah ibn as-Samet Gifari i bilježi je Ibn Sa'd u svom Tabeqatu (sv. 4, str. 161). Postoje još tri inačice ove priče, ali ovdje prenosimo ovu Ibn as-Sametovu jer nam se čini najvjerodostojnijom.

On, tako, kaže da mu je Ebu Zerr pričao: “Pleme Gifar nije poštovalo zabranjene mjesece. Ja, moja majka i brat Unejs krenuli smo na put kako bismo posjetili mog daidžu. Daidža nas je lijepo primio i ugostio. Ljudi iz njegovog plemena bili su zlobni prema nama, pa rekoše daidži: ‘Dok si ti vani, Unejs ima odnose sa tvojom ženom.’ Daidža nam to ispriča, na što ja rekoh: ‘Slušajući to što ti govore uprljao si sve ono dobro koje si nam učinio. Mi više ne možemo biti sa tobom.’ Onda smo izveli svoje kamile i stali natovarati naše stvari na njih. Daidža se pokrio svojim ogrtačem i gorko je plakao. Otišli smo u Mekku i Unejs je predložio da odemo kahinu, pa ako on kaže da je istina to što se pričalo, dat ćemo sve naše kamile i još toliko daidži. Otišli smo kahinu i on je kazao da je Unejs nevin. Daidža je onda nama dao onoliko kamila koliko smo ih inače imali. Tri godine prije nego sam čuo za Poslanika obavljao sam namaz. Pitao sam ga (Ibn as-samet Ebu Zerra) kome se molio, a on mi je odgovorio: ‘Allahu.’ Pitao sam ga na koju se stranu pritom okretao, pa mi je rekao: ‘Onamo kamo me Allah okrene.’ Molio bih se po čitavu noć, sve do jutra.

Jednog dana Unejs reče: ‘Moram nekim poslom u Mekku, a ti preuzmi moje obaveze dok se ne vratim.’ Dani su prolazili, ali on se nije vraćao. Kad se napokon vratio, pitao sam ga zašto se toliko zadržao, pa mi reče: ‘Vidio sam u Mekki čovjeka čija je vjera poput tvoje vjere. Govori da ga je Allah poslao.’ ‘A šta ljudi na to kažu?’, pitao sam. ‘Nazivaju ga pjesnikom, kahinom i sihirbazom’, rekao je. Unejs je i sam bio pjesnik, pa mi reče: ‘Tako mi Boga, ja sam slušao riječi kahina, ali njegove riječi nisu te vrste, a uporedio sam ih i sa poezijom, i to nisu stihovi. Tako mi Boga, on govori istinu, a oni lažu na njega.’ Tad mu rekoh: ‘Ti se postaraj za moje poslove, a ja odoh da ga i sam vidim.’ Moj brat prihvati, ali reče mi da se klonim ljudi u Mekki: ‘Ti ljudi ga mrze i govore loše o njemu.’

Otiđoh u Mekku i zatekoh čovjeka koji je spoljašnjošću nalikovao slabima i siromašnima u tom gradu, pa ga upitah: ‘Gdje je taj za koga kažu da je otpadnik od vjere?’ Međutim, on pokaza ljudima prstom na mene i reče: ‘Ovo je jedan od otpadnika!’, pa me ljudi počeše gađati kamenjem i kostima, te me izudaraše tako da izgubih svijest. Kad dođoh sebi, vidjeh da sam krvav kao kamen na kojem žrtvuju životinje. Otiđoh do vrela Zemzem i oprah krv sa sebe. Ostao sam ondje trideset dana i nisam se hranio ničim osim što sam pio vodu sa Zemzema. Međutim, ipak sam se udebljao i uopće nisam osjećao glad. Jedne noći Mekku je obasjala

mjesečina, sve je bilo osvjetljeno, ali činilo se da niko u Mekki nije budan i nije bilo nikoga da tavafi Ka'bu. Tad se pojaviše dvije žene, pogledaše me te stadoše zazivati svoje kumire Asafa i Nailu. Ja im na to rekoh: 'Pustite ih da jedno s drugim rade ono!' (Ta dva kumira su, naime, muško i žensko božanstvo). One se zaprepastiše jer ja se nisam ustručavao da izgovorim upravo one bezobrazne riječi. 'Jao, jao, kamo sreće da je tu neko od naših muškaraca i da te čuje šta govoriš!', kazaše one. Tad se pojaviše Poslanik, s.a.v.a.s., i Ebu Bekr, stadoše pred one žene i upitaše: 'Šta se to dešava?' One rekoše: 'Jedan otpadnik stoji pored Ka'be!' Poslanik upita: 'Šta vam je taj otpadnik rekao?', a one kazaše: 'Rekao je nešto što bi bilo ružno ponoviti.'

Onda Poslanik, s.a.v.a.s, priđe sa svojim drugom Crnom kamenu, a potom Poslanik, s.a.v.a.s., stade na namaz. Bio sam prvi u islamu ko mu je nazvao selam, a on mi odgovori: 'Neka je milost Allahova s tobom! Iz koga si plemena?' Rekoh mu da sam Gafarija. On rukom dotače čelo, a ja pomislih da mu nije drago čuti da sam Gafarija. Htjedoh ga uzeti za ruku, ali me njegov drug spriječi u tome i upita me: 'Otkad si već ovdje?' Rekoh da sam tu već tridest dana. 'Ko te hrani?', upita me. 'Ne jedem ništa, pijem samo vodu sa Zemzema, ali sam se ipak ugojio, stomak mi se zaoblio i ne osjećam glad', rekoh. Poslanik, s.a.v.a.s., na to reče: 'To je blagoslovljena voda i čini te sitim.' Ebu Bekr kaza: 'O Poslaniče, dopusti da ga ja noćas nahranim', i on mu odobri. Poslanik, s.a.v.a.s., i Ebu Bekr pođoše, a ja krenuh za njima. Ebu Bekr izađe na vrata i pruži mi suhoga grožđa iz Taifa. Rekoh mu: 'Hvala ti; ovo je prva hrana koju sam u Mekki okusio.' Ostao sam još neko vrijeme u Mekki, pa sam ponovo sreo Poslanika, s.a.v.a.s., i on mi je rekao: 'Otiđi ću u zemlju palmika (i tad je, sigurno, mislio na Jesrib). Možeš li prenijeti moju poruku svom narodu? Možda ih Allah posredstvom tebe obraduje, a tebe nagradi zbog njihovog vjerovanja.'

Vratih se natrag i dođoh kod svog brata Unejsa. 'Šta se desilo?', pitao me. 'Prihvatio sam islam i posvjedočio sam Božijeg poslanika', rekoh. Unejs tad kaza: 'Neću okrenuti leđa tvojoj vjeri, prihvatam islam i svjedočim Božijeg poslanika!' Otiđosmo našoj majci i ona također prihvati islam i posvjedoči Božijeg poslanika. Onda se obratih svome plemenu i polovina njih prihvatiše islam još prije nego je Poslanik, s.a.v.a.s., učinio Hidžru, a polovina ih islam prihvatiše pošto Poslanik iseli u Medinu. Onda ljudi iz plemena Eslem otiđoše Poslaniku, s.a.v.a.s., i rekoše: 'I mi prihvatamo vjeru kao što su je prihvatili naša braća Gifarije!' Poslanik, s.a.v.a.s., tad kaza: 'Smilovao se Allah plemenu Gifar i učinio pleme Eslem sigurnim!'

Ebu Zerr živio je veoma skromnim životom i sve što bi stekao odmah je dijelio siromašnima. Navikao na skromnost vlasti za vrijeme Poslanika, s.a.v.a.s., Ebu Bekra i Omera, Ebu Zerr nije

mogao podnijeti rastrošnost vlasti u Osmanovo vrijeme i spoznaja da Osmanovi namjesnici na vlastite potrebe troše ogromne količine državnog novca teško mu je padala. Nekoliko puta javno je oštro protestirao kod Osmana i Muavije, te je Osman naposljetku, želeći spriječiti širenje nezadovoljstva, prognao Ebu Zerra iz Medine u mjestašce Rebeza, gdje je i umro. Neki moderni muslimanski mislioci prepoznali su zato u Ebu Zerru prvog islamskog socijalistu.

Osman ibn Mez'un

Osman ibn Mez'un bio je Kurejšija iz roda Džumah i jedan od prvih koji su prihvatili islam, još prije javnog pozivanja u vjeru u Erkamovom domu. Još i prije prihvatanja islama odlikovao se tragalačkim duhom i sklonošću da razmišlja o pitanjima duhovnosti. Bio je poznat kao skrušen i bogobojazan čovjek, sklon razmišljanju i samokontroli. Još u vrijeme džahilijeta odrekao se pijenja alkoholnih pića, govoreći: “Ne želim piti ono što slabi moj razum i što me može navesti da svoju kćer dam onome kome je inače nikad ne bih dao.” Naime, nije bila rijetkost da oni koji su se htjeli domoći kakve lijepe i ugledne djevojke koje nisu bili dostojni opiju njenog oca i navedu ga da u pijanom stanju da svoj pristanak na brak. Bio je toliko obazriv prema moralnim načelima da je čak htio sam sebe kastrirati, ali ga je Poslanik, s.a.v.a.s., odgovorio od te nakane. Često je znao kloniti se spolnog odnosa sa vlastitom ženom, pa su Poslanikove, s.a.v.a.s., supruge o tome obavijestile Poslanika, koji ga je onda opomenuo da to ne smije činiti i stavio mu do znanja da njegova žena ima pravo da on njega dobije ono što očekuje od muškarca. Prenosi se i to da je sebi bio sagradio kolibicu u kojoj je uglavnom boravio i gdje se posvećivao molitvi, pa ga je Poslanik, s.a.v.a.s., zbog toga opomenuo i naglasio mu da je monaštvo u islamu zabranjeno. Osman ibn Mez'un učestvovao je u bici na Bedru i umro je dvije i pol godine nakon Hidžre.

Sa'id ibn Zejd ibn Amr ibn Nufejl

Sa'id je sin Zejda, Amrovog sina iz plemena Benu Adi. Zejd ibn Amr ibn Nufejl jedan je od četverice hunefaija koji su se prije islama odrekli idolopoklonstva. Poslanik, s.a.v.a.s., rekao je o Zejdu ibn Amru: “On će na Sudnjem danu biti proživljen kao jedini iz svog ummeta.” Mislim da to treba značiti kako je Zejdovo vjerovanje u to doba bilo jedinstveni monoteizam i posvema različito od vjere koju su njegovi saplemenici slijedili. Zejd se klonio svakog ukazivanja

poštovanja kumirima, nije htio jesti meso žrtvovano idolima i suprotstavljao se običaju da se žensku djecu žive sahranjuje. Kažu da bi odlazio onima koji su to namjeravali učiniti i govorio im je: “Ne ubijaj je, jer ja sam spreman snositi troškove njenog izdržavanja.” Kad bi djevojčica odrasla, odvodio ju je njenom ocu i rekao bi mu: “Ako želiš, sada je uzmi, a ako nećeš, ja ću se i dalje brinuti o njoj.” Poslanik, s.a.v.a.s., navedenom rečenicom zasigurno je stoga htio ukazati na Zejdovu besprimjernu moralnost i dobrotu. Njegov sin Sa'id slijedio ga je u vjeri, da bi kasnije u Erkamovoj kući prihvatio islam (Tabeqat, sv. 3, str. 278). Sa'id se držao shvatanja svoga oca, u vrijeme džahilijeta nije se klanjao kumirima, i pojavom islama u njemu je prepoznao vjeru za kojom je njegov otac tragao.